

EKSPERTINIŲ TYRIMŲ ĮTAKA BAUDŽIAMOJO PROCESO SPARTAI: PROBLEMOS IR GALIMI JŲ SPRENDIMAI

Prof. dr. **Raimundas Jurka**,
Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklos
Baudžiamosios teisės ir proceso institutas,
Ateities g. 20, 08303 Vilnius, Lietuva,
<rjurka@mruni.eu>

Prof. dr. **Jolanta Zajančkauskienė**,
Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklos
Baudžiamosios teisės ir proceso institutas,
Ateities g. 20, 08303 Vilnius, Lietuva,
<jzajanckauskiene@mruni.eu>

Anotacija

Valstybės pareiga organizuoti ir vykdyti baudžiamąjį procesą veiksmingai neatsiejama nuo reikalavimo procesą užbaigti per protingą laiką. Įvairūs tyrimai, teismų praktika patvirtina, kad per ilgi ekspertinių tyrimų atlikimo terminai ištesia ikiteisminio tyrimo ir teismo procesą. Ekspertinių tyrimų atlikimo trukmę baudžiamajame procese lemia įvairios priežastys – žmogiškųjų išteklių trūkumas, netinkamas organizavimas ar teisinis reguliavimas.

Autoriai pirmojoje šio straipsnio dalyje, remiantis teismų praktika, pristato baudžiamąjį proceso greitumo ir jį ribojančių kliūčių – ilgų ekspertinių tyrimų vertinimą. Antrojoje straipsnio dalyje autoriai analizuoja tam tikras teisinio reguliavimo nuostatas dėl ekspertinių tyrimų (objektų tyrimo ir ekspertizės) organizavimo ir vykdymo, siekdami pateikti pasiūlymus dėl galimo jų paspartinimo.

Raktiniai žodžiai: ekspertizė, proceso trukmė, ekspertiniai tyrimai, baudžiamasis procesas.

Įvadas

Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2021 m. spalio 20 d. nutarimu Nr. 861 „Dėl 2021–2030 metų plėtos programos valdytojos Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos Teisingumo sistemos plėtos programos patvirtinimo“¹ patvirtino 2021–2030 metų plėtos programos valdytojos Lietuvos Respublikos

¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2021 m. spalio 20 d. nutarimas Nr. 861 „Dėl 2021–2030 metų plėtos programos valdytojos Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos Teisingumo sistemos plėtos programos patvirtinimo“, *TAR*, 2021, Nr. 22091.

teisingumo ministerijos Teisingumo sistemos plėtros programą (toliau – Programa), kurioje nurodoma, kad vienas iš Nacionalinio pažangos plano uždavinių yra didinti teisingumo sistemos efektyvumą ir veiksmingumą. Programoje, be kita ko, kaip viena iš spręstinių problemų nurodoma tai, kad ekspertinių tyrimų terminai ištesia ikiteisminio tyrimo ir teismo procesą. Šią priežastį lemia įvairūs faktoriai, tame tarpe ir neišsamios ir nekokybiškos medžiagos bei perteklinių klausimų pateikimas (Programos 1.6.2 punktas²).

Ekspertinius tyrimus atlieka Lietuvos Respublikos teismo ekspertų sąrašė įrašyti teismo ekspertizės įstaigose dirbantys arba privatūs teismo ekspertai (iš viso – 403 ekspertai). Priklausomai nuo bylos (tyrimo medžiagos) apimties ir jos sudėtingumo, vidutiniškai ekspertiniai tyrimai atliekami per 1–2 mėnesius, tačiau kai kurių rūšių ekspertinių tyrimų rezultato reikia laukti ilgiau nei 9–12 mėnesių (pvz., informacinių technologijų, apskaitos ir finansų tyrimų atlikimas gali trukti iki 12 mėn., fonoskopinių – iki 8 mėn., kai tuo tarpu ikiteisminis tyrimas dėl baudžiamojo nusižengimo turi būti atliktas per 3 mėnesius, dėl nesunkių, apysunkių ir neatsargių nusikaltimų – per 6 mėnesius, dėl sunkių ir labai sunkių nusikaltimų – per 9 mėnesius)³.

Valstybės kontrolė 2016 m. pažymėjo, kad nėra numatyta pakankamai priemonių, kurios padėtų sutrumpinti ekspertinių tyrimų rezultatų teikimo terminus, o vienas iš veiksmų, didinančių eiles ekspertiniams tyrimams atlikti – žmogiškųjų išteklių trūkumas⁴. Pastebėtina, kad stebimas nuoseklus ekspertinių tyrimų poreikio augimas. Pavyzdžiui, Lietuvos teismo ekspertizės centras 2020 m. gavo 16,4 proc. daugiau ekspertinių tyrimų užsakymų negu 2019 m., o jau per pirmus penkis 2021 m. mėnesius – 24 proc. daugiau ekspertinių tyrimų užsakymų negu per 2020 m. atitinkamą laikotarpį. Tai leidžia daryti prielaidą, kad kvalifikuotų teismo ekspertų skaičius nėra proporcingas ekspertinių tyrimų poreikiui, ypač siekiant, kad ekspertiniai tyrimai būtų atliekami per 30 dienų laikotarpį.⁵ Galima apibendrintai teigti, kad ekspertinių tyrimų atlikimo

² Plačiau žr.: 2021–2030 m. Plėtros programos valdytojo Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos Teisingumo sistemos plėtros programos pagrindimas: <https://tm.lrv.lt/uploads/tm/documents/files/Teisingumo%20sistemos%20pletros%20programos%20pagrindimas.pdf>

³ 2021–2030 m. Plėtros programos valdytojo Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos Teisingumo sistemos plėtros programos pagrindimas: <https://tm.lrv.lt/uploads/tm/documents/files/Teisingumo%20sistemos%20pletros%20programos%20pagrindimas.pdf>

⁴ Plačiau žr.: Teismo ekspertizė atlikimo organizavimas. 2016 m. lapkričio 17: <https://www.valstybeskontrolė.lt/LT/Product/23663/teismo-ekspertiziu-atlikimo-organizavimas>

⁵ 2021–2030 m. Plėtros programos valdytojo Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos Teisingumo sistemos plėtros programos pagrindimas: <https://tm.lrv.lt/uploads/tm/documents/files/Teisingumo%20sistemos%20pletros%20programos%20pagrindimas.pdf>

trukmę ikiteisminio tyrimo ir teismo procese lemia kelios priežastys – tiek žmogiškieji ištekliai, tiek organizacinės priežastys, tiek ir teisinio reguliavimo klausimai.

Visų pirma, autoriai šiame straipsnyje, remiantis teismų praktika, siekia pristatyti proceso greitumo ir jį ribojančių kliūčių – ilgų ekspertinių tyrimų vertinimą. Antra, autoriai analizuoja tam tikras teisinio reguliavimo nuostatas dėl ekspertinių tyrimų (objektų tyrimo ir ekspertizės) organizavimo ir vykdymo, siekdami pateikti pasiūlymus dėl galimo jų paspartinimo.

Straipsnio tikslui ir uždaviniams įgyvendinti autoriai pasirinko analizuojamos temos aktualumą ir naujumą išryškinančius sisteminės analizės, dokumentinį, apibendrinimo ir kitus metodus.

Galiausiai, pristatant straipsnyje analizuojamos problemos ištirtumą reikėtų nurodyti, kad ekspertinių tyrimų klausimai Lietuvos teisės moksle nepraranda aktualumo. Visų pirma, paminėti profesoriaus V. E. Kurapkos kartu su bendraautoriais paskelbti mokslo darbai, kuriuose analizuojami įvairūs organizaciniai bei teisinio reguliavimo ekspertinių tyrimų klausimai⁶. Taip pat išskirti ir kitų autorių mokslo darbai, kuriuose, be kita ko, analizuojami ir ekspertinių tyrimų efektyvumo klausimai⁷.

Proceso greitumas ir jį ribojančių kliūčių – ilgų ekspertinių tyrimų vertinimas

Valstybė privalo saugoti ir ginti asmenį, visuomenę nuo nusikalstamų veikų ir gebėti tai daryti veiksmingai⁸. Teisingumas turi būti vykdomas per kuo trumpiausius terminus, priešingu atveju gali būti padaroma žalos teisingumo veiksmingumui. Tačiau greitumas yra tik vienas teisingo / sąžiningo proceso sudėtinis elementas. Tinkamas nusikalstamos veikos tyrimas ir baudžiamosios

⁶ Juškevičiūtė, J., Kurapka, V. E., Malevski, H. (2001). Some Problems in the Reform of Expert Institutions in Lithuania. *Z Zagadnień Nauk Sądowych*, 47, 55–63; Kurapka, V. E., Malevski, H., Kažemikaitienė, E. (2007). Kriminalistikos ir teismo ekspertizės žinių poreikio ir jų taikymo praktikos Lietuvoje vertinimas. *Jurisprudencija*, 102 (12), 22–31. Kurapka, V. E. et al. (2012). *Specialių žinių taikymo tiriant nusikaltimus mokslinė koncepcija ir jos įgyvendinimo mechanizmas: mokslo studija.*; Bilevičiūtė, E., Kurapka, V. E., Malevski, H., Matulienė, S. (2016). Europos teismo ekspertizės 2020 vizija: prioritetiniai tikslai ir galimos jų įgyvendinimo kliūtys. In: *Kriminalistika ir teismo ekspertologija: mokslas, studijos, praktika*, 50–66; ir kt. darbai.

⁷ Juodkaitė-Granskienė, G., Pajaujis, V., Paužaitė-Kulvinskienė, J. (2016). Teismo eksperto pareigos, atsakomybė ir iš jos kylančios sankcijos. Lietuvos kontekstas ir Europos perspektyva. *Teisės apžvalga*, 2 (14), 306–326; Juodkaitė-Granskienė, G., Barkauskas, M., Spiečiūtė, A. (2016). Ekonominų ekspertinių tyrimų galimybės tiriant ūkines ir finansines nusikalstamas veikas. *Teisės apžvalga*, 2 (14), 281–305; ir kt. darbai.

⁸ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 29 d. nutarimas.

bylos nagrinėjimas, jos išsprendimas neturi būti aukojamas vardan „greito“ proceso⁹.

Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso¹⁰ (toliau ir – Baudžiamojo proceso kodeksas, BPK) 44 straipsnio 5 dalyje įtvirtinta kaltinamo asmens teisė, kad jo byla per kuo trumpiausią laiką lygybės ir viešumo sąlygomis teisingai išnagrinėtų nepriklausomas ir nešališkas teismas. „*Tokia įstatymo nuostata yra ir pozityviosios valstybės pareigos pagal Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 6 straipsnio 1 dalį įgyvendinimas nacionalinėje teisėje. Joje nustatyta, kad asmeniui pareikšto baudžiamojo kaltinimo klausimas turi būti išspręstas per kuo trumpiausią laiką*“¹¹. BPK 2 straipsnyje nurodyta, kad prokuroras ir ikiteisminio tyrimo įstaigos kiekvienu atveju, kai paaiškėja nusikalstamos veikos požymių, privalo pagal savo kompetenciją imtis visų įstatymų nurodytų priemonių, kad per trumpiausią laiką būtų atliktas tyrimas ir atskleista nusikalstama veika. Proceso greitumas privalo „apimti“ visą baudžiamąją procesą, t. y. visi proceso veiksmams turi būti atliekami kaip įmanoma greičiau be jokio nepateisinamo delsimo. BPK teisinio reguliavimo apimtis dėl proceso greitumo yra skirtinga. Jame nėra nustatyta maksimalių bylos išnagrinėjimo terminų. Priešingai, BPK 176 straipsnio 2 dalis įtvirtina terminus, per kuriuos ikiteisminis tyrimas dėl tam tikro sunkumo nusikalstamų veikų turėtų būti baigtas.

Lietuvos teismų praktikoje, vertinant, ar procesas nebuvo pernelyg ilgas, remiamasi Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – EŽTT) bei Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (toliau – ESTT) suformuotais kriterijais. Veiksmingos teisminės apsaugos principas yra bendrasis ES teisės principas, kylantis iš valstybių narių konstitucinių tradicijų. Jis įtvirtintas ES pagrindinių teisių chartijos¹² (toliau – ir Chartija) 47 straipsnyje, kuriame nurodyta, kad kiekvienas asmuo turi teisę į veiksmingą teisminę gynybą ir į teisingą bylos išnagrinėjimą per kuo trumpesnę laiką. Chartijos 47 straipsnio 2 dalyje užtikrinama teisė į teisingą ir viešą bylos nagrinėjimą per kuo trumpesnę laiką turi būti aiškinama

⁹ Europos Žmogaus Teisių Teismo praktikos dėl teisės į bylos nagrinėjimą per įmanomai trumpiausią laiką baudžiamosiose bylose (Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 6 straipsnio 1 dalis) analizė. *Teismų praktika*, 2011, 34, 624.

¹⁰ Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas (suvestinė redakcija): <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.EC588C321777/asr>

¹¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2021 m. liepos 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-225-943/2021.

¹² Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:12016P/TXT&from=GA>

pagal Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos¹³ (toliau – ŽTK) 6 straipsnio 1 dalį. Kriterijai, kuriuos EŽTT nustatė, aiškindamas šias nuostatas, atitinkamai naudojami ir ESTT praktikoje. EŽTT yra konstatavęs, kad valstybių pareiga yra organizuoti visą baudžiamąjį procesą taip, kad jų nacionaliniai teismai galėtų įgyvendinti ŽTK 6 straipsnio 1 dalies reikalavimus, įskaitant pareigą užbaigti procesą per protingą terminą¹⁴. „*Valstybės pareiga proceso veiksmus atlikti sąžiningai neatsiejama nuo reikalavimo procesą užbaigti per protingą laiką. Valstybė negali bausti baudžiamojon atsakomybėn traukiamo asmens pačiu procesu, t. y. tokių asmenų ilgai laikydama psichologinėje įtampoje ir nežinomybės dėl savo ateities*“¹⁵.

EŽTT praktikoje, kurią perėmė ir Lietuvos nacionaliniai teismai, vertinant, ar nebuvo pažeistas ŽTK 6 straipsnis, t. y. asmens teisė į procesą per įmanomai trumpiausius terminus, vertinamas *bylos sudėtingumas, pareiškėjo ir institucijų elgesys ir proceso poveikis pareiškėjui*¹⁶. Tokie kriterijai nurodomi ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – LAT) praktikoje: „*konkrečios bylos sudėtingumas; asmens, dėl kurio vykdytas baudžiamasis persekiojimas, elgesys; valstybės institucijų elgesys, organizuojant bylos procesą; baudžiamajame procese sprendžiamų klausimų reikšmė pareiškėjui*“¹⁷. Išvardinti kriterijai taikomi pagal konkrečios baudžiamosios bylos aplinkybes, ir vertinant jų visumą, teismas teikia išvadą dėl konkretaus baudžiamojo proceso trukmės pagrįstumo¹⁸.

EŽTT praktika neišskiria kokių nors specialių principų konkrečiai baudžiamojo proceso stadijai, taip pat ir ikiteisminio tyrimo stadijai. Visoms proceso stadijoms taikomi bendrieji principai, tačiau kurios nors stadijos ypatumas gali turėti reikšmės, vertinant šios stadijos trukmės laiką. Asmuo, kuriam pranešama

¹³ Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija: https://www.echr.coe.int/documents/convention_lit.pdf

¹⁴ Generalinės advokatės Eleanor Sharpston išvada, pateikta 2013 m. gegužės 30 d. Originalo kalba: anglų. Byla C-58/12 P. *Groupe Gascogne SA prieš Europos Komisiją*.

¹⁵ Goda, G. (2014). *Vertybiniai prioritetai baudžiamajame procese*. 99.

¹⁶ Pavyzdžiui, žr.: EŽTT 1997 m. birželio 27 d. sprendimas byloje *Philis prieš Graikiją* (Nr. 2); 1998 m. rugsejo 23 d. sprendimas byloje *Portington prieš Graikiją*. Iš: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2021 m. gruodžio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-339-684/2021.

¹⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. spalio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-428/2009; 2011 m. gruodžio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-375/2011. Iš: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2021 m. gruodžio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-339-684/2021.

¹⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. vasario 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-7/2007; 2019 m. liepos 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-231-695/2019; 2019 m. lapkričio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-353-313/2019. Iš: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2021 m. gruodžio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-339-684/2021.

apie įtarimus, kad jis padarė nusikalstamą veiką, bet kurioje baudžiamojo proceso stadijoje gali prašyti apginti jo teisę į įmanomai trumpesnę bylos nagrinėjimą, jeigu jis mano, kad egzistuoja nepateisinamo delsimo požymiai, nes su šios teisės pažeidimu gali būti susiję galimikėtų pamatinių žmogaus teisių pažeidimai: judėjimo laisvės, teisių į turtą ribojimai, darbo ir kitos teisės¹⁹.

Valstybės institucijų elgesys, organizuojant baudžiamąjį procesą, yra vienas iš kriterijų sprendžiant, ar jo trukmė nebuvo per ilga. Baudžiamasis procesas turi būti organizuotas ir vykdomas taip, kad tiek ikiteisminio tyrimo veiksmų atlikimas, atitinkamų sprendimų priėmimas ir bylų procesas teisme vyktų be nepagrįstų pertraukų ar nepateisinamo delsimo. LAT praktikoje, remiantis EŽTT sprendimais dėl proceso trukmės, konstatuojama, kad „proceso delsimu gali būti pripažintas toks laikotarpis, kuriuo neatliekami jokie procesiniai veiksmai arba tam tikrų veiksmų atlikimo trukmė laikytina per ilgą“²⁰. Be to, situacijos, kai baudžiamajame procese neatliekami jokie procesiniai veiksmai EŽTT praktikoje vadinama sunkiausia procesinio delsimo forma²¹.

Šio straipsnio kontekste yra svarbūs valstybės institucijų veiksmai, organizuojant ir vykdančią baudžiamojo proceso metu ekspertinius tyrimus – ekspertizės. Kaip rodo praktikos pavyzdžiai, tam tikrais atvejais ekspertiniai tyrimai pakankamai ilgai užtrunka.

Pavyzdžiui, vienoje baudžiamojoje byloje apeliacinio proceso metu 2012–11–21 nutartimi buvo paskirta fonoskopinė ekspertizė. Lietuvos teismo ekspertizės centre visa tiriamoji medžiaga buvo gauta 2012–12–03. Lietuvos apeliaciniame teisme ekspertizės aktas buvo gautas tik 2014–01–29. Nepaisant to, kad ekspertizės vykdymas buvo kontroliuojamas, fonoskopinė ekspertizė sustabdė bylos eigą 1 metus ir daugiau kaip 2 mėnesius. Lietuvos apeliacinis teismas siuntė užklausas ekspertinei įstaigai, kuri pateikė pranešimus apie ekspertizės eigą. Šiuose pranešimuose teismui buvo nurodoma, kad ekspertizės atlikimo trukmę sąlygoja susidariusi atliktinų ekspertizių eilė bei žmogiškųjų išteklių faktorius, nes ekspertai buvo kasmetinėse atostogose. Apeliacinės instancijos teismas, vertindamas teismo veiksmus dėl ekspertizės vykdymo kontroliavimo, visgi atsižvelgė į tai, kad fonoskopinę ekspertizę buvo galima atlikti

¹⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. spalio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-428/2009; 2010 m. vasario 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-75/2010.

²⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gruodžio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-375/2011; 2015 m. lapkričio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-572-969/2015. Iš: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2021 m. gruodžio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-339-684/2021.

²¹ *Schumacher v. Luxembourg*, no. 63286/00, § 28, 25 November 2003.

vienintelėje įstaigoje – Lietuvos teismo ekspertizės centre. Taip pat apeliacinės instancijos teismas pritarė ekspertinės įstaigos teiginiams, kad fonoskopinė ekspertizė savaime yra sudėtinga. Jai buvo pateikti 62 garsiniai failai, buvo atlikta 1 tomo apimties garso įrašų stenograma. Apibendrinant, apeliacinės instancijos teismas sutiko su tuo, kad ilgas ekspertizės atlikimo terminus galėjo įtakoti žmogiškųjų išteklių trūkumas ir darbo paskirstymas, tačiau nepaneigė aplinkybės, kad ekspertizė nebuvo sudėtinga, t. y. iš esmės pateisino ekspertizės trukmę, nenustačius nepateisinimo vilkinimo priežasčių²².

Kita vertus, EŽTT praktikoje yra konstatuoti tam tikri atvejai dėl Lietuvos netinkamų valstybės institucijų veiksmų organizuojant ir vykdant ekspertizės baudžiamojo proceso metu. Tai pažymėtina, tiek kalbant apie ankstesnius EŽTT sprendimus, tiek ir pačius naujausius. Dar 2003 m. EŽTT konstatavo, kad Lietuvos valstybės institucijos, nagrinėjant bylą neparodė nei uolumo, nei kruopštumo ir dėl to situacija, kai daugiau kaip keturių metų laikotarpiui nuo 1997 iki 2001 metų procesas buvo sustabdytas dėl pareiškėjo įmonės revizijos atlikimo, buvo pripažinta nepriimtina ŽTK 6 straipsnio 1 dalies požiūriu²³.

Taip pat vienoje naujausių bylų *Gančo prieš Lietuvą*²⁴, EŽTT sprenddamas dėl ikiteisminio tyrimo trukmės, pažymėjo, kad nuo 2010 m. gruodžio mėnesio, kai pareiškėjui buvo įteiktas pranešimas apie įtarimą, iki 2011 m. kovo mėnesio ikiteisminis tyrimas buvo vykdomas aktyviai, tačiau nuo 2011 m. balandžio mėnesio iki 2012 m. gruodžio mėnesio jis buvo praktiškai sustabdytas, nes tyrimą atlikusios institucijos laukė Valstybinės mokesčių inspekcijos išvados. Šioje byloje nebuvo pateiktas pakankamas pagrindimas dėl ilgai trukusio Valstybinės mokesčių inspekcijos tyrimo. Be to, tai nebuvo vienintelis delsimas ikiteisminio tyrimo metu – 2013 m. valdžios institucijos aktyviai veikė tik keturias dienas, o 2014 m. buvo keli mėnesiai, kai nebuvo imtasi jokių tyrimo veiksmų. Teismas, be kita ko, pripažinęs bylą sudėtinga ir tai, kad pareiškėjas nepiktinaudžiavo savo procesinėmis teisėmis ar kitaip nepagrįstai nevilkinio procesą, konstatavo, kad šioje byloje baudžiamojo proceso trukmė pažeidė ŽTK 6 straipsnio 1 dalyje numatyto „įmanomai trumpiausio laiko“ reikalavimą²⁵.

Apibendrinant, pagal teismų praktiką, bylos sudėtingumas, gali pateisinti

²² Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2019 m. lapkričio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-1437-933/2019.

²³ EŽTT 2003 m. gruodžio 11 d. sprendimas byloje *Girdauskas prieš Lietuvą*.

²⁴ *Gančo v. Lithuania*, applicationno. 42168/19, 13 July 2021: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-215436%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-215436%22]})

²⁵ *Gančo v. Lithuania*, applicationno. 42168/19, 13 July 2021: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-215436%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-215436%22]})

ilgesnę nei vidutinę proceso trukmę, tačiau šis kriterijus negali pateisinti ilgų valdžios institucijų neveiklumo laikotarpių, įskaitant ir dėl ilgų ekspertizės atlikimo terminų. Galiausiai, konstatavus, kad baudžiamojo proceso dalyviai nepiktnaudžiavo savo procesinėmis teisėmis ar kitaip nepagrįstai nevilkino proceso, bendrą proceso trukmę iš esmės lemia atitinkami valdžios institucijų veiksmai.

Ekspertinių tyrimų procesinės formos teisinio reguliavimo vertinimas

Neabejotinai suvokiant proceso greitumo principo reikšmę baudžiamojo proceso paskirčiai, ne ką mažiau svarbu atsakyti į klausimus, ar BPK ir kituose teisės aktuose įtvirtintą ekspertinių tyrimų procesinę formą galima vertinti kaip optimalią proceso greitumo kontekste, ar ši forma sudaro prielaidas pagreitinti, paspartinti baudžiamąją teiseną. Pažymėtina, kad nors ekspertiniai tyrimai baudžiamajame procese priklauso kone tai pačiai duomenų rinkimo procesinių veiksmų „šeimai“, tačiau čia esama ir tam tikros išimties. O būtent, organizaciniu požiūriu ekspertinių tyrimų atlikimas trukmės klausimu praktiškai nepriklauso nuo ikiteisminių tyrimų organizuojančio ir jam vadovaujančio prokuroro ar teismo, kurio žinioje yra baudžiamoji byla, valios ar norų (pastangų). Taigi bent jau organizaciškai susiklosto gana delikati situacija, kuomet už proceso greitumą, ekspertinių tyrimų inicijavimą (esant objektyviam tokių duomenų rinkimo poreikiui) atsakingas yra prokuroras arba atitinkamai teismas (teisėjas), tačiau šie proceso subjektai galiausiai praranda ekspertinių tyrimų trukmės (greitumo, operatyvumo požiūriu) kontrolės galią, kuomet ekspertiniams tyrimams reikalingi bylos duomenys atsiduria ant ekspertų, specialistų darbo stalo. Ir tai tam tikra prasme suprantama – ekspertai, specialistai negali būti kaip nors varžomi ar kitaip trukdoma jų veiklos nepriklausomumui (Teismo ekspertizės įstatymo²⁶ 5 straipsnio 1 dalis). Todėl itin svarbu vertinti ekspertinių tyrimų procesinės formos optimizavimo poreikį siekiant užtikrinti tiek baudžiamojo proceso greitumą, tiek ir ekspertų, specialistų nepriklausomumą ir pan.

Minėta, kad viena iš proceso pagreitinimo prielaidų tiriant nusikalstamas veikas yra ekspertinių tyrimų baudžiamojo proceso metu pagreitinimas. Tai, kad ekspertiniai tyrimai yra viena iš prielaidų siekiant įgyvendinti baudžiamojo proceso paskirtį pripažįstama ir teisės doktrinoje – „veiksmingą ir kokybišką

²⁶ Lietuvos Respublikos teismų ekspertizės įstatymas (suvestinė redakcija): <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.193737/asr>

nusikalstamų veikų tyrimą didele dalimi lemia nuoseklus, sistemiškas duomenų surinkimas taikant skirtingus proceso veiksmus. Priklausomai nuo nusikalstamos veikos pobūdžio renkami ir analizuojami skirtingi duomenys, kai kuriems jų tirti reikalingos specialios žinios²⁷. LAT formuodamas praktiką pabrėžia, kad „<...>specialiųjų žinių poreikis patenkinamas „kompetentingų įstaigų patikrinimo, revizijos aktais, audito ataskaita ar specialisto išvada, o kilus abejonių dėl jų pagrįstumo gali būti skiriama ekspertizė“. <...> Rezultatyvų ekspertinių tyrimų užtikrina du aspektai: 1) specialiosios žinios (jų apibrėžiamos tyrimo galimybės ir ribos), 2) nusikaltimų pėdsakų radimas²⁸.

BPK 205–211 straipsnių, Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2011 m. sausio 18 d. įsakymu Nr. I-14 patvirtintų rekomendacijų dėl užduočių specialistams ir ekspertams skyrimo²⁹ (toliau – Rekomendacijos arba Rekomendacijos dėl specialistų ir ekspertų) nuostatų analizė leidžia teigti, kad esamas reglamentavimas, vis dėlto, nėra pakankamas. Jis riboja prielaidas veiksmingiau vykdyti baudžiamojo proceso procedūras, jas pagreitinanti. Pavyzdžiui, Rekomendacijų dėl specialistų ir ekspertų 4 punkte akcentuojama, kad laiku atlikti objektų tyrimai ir ekspertizės užtikrina spartesnę ikiteisminio tyrimo atlikimą. Tam didelės įtakos turi objektų tyrimų ir ekspertizių skyrimo faktinių pagrindų pagrįstumas; tinkamas ikiteisminio tyrimo byloje esančių duomenų įvertinimas ir tinkamas klausimų formulavimas; greitas medžiagos, reikalingos objektų tyrimui ar ekspertizei atlikti, pateikimas; specialistų ar ekspertų bendravimas su pareigūnais objektų tyrimo, ekspertizės metu; tinkamas užduočių eiliškumo nustatymas. Šie Rekomendacijose įtvirtinti spartumą galintys nulemti kriterijai yra išties aktualūs, tačiau baudžiamasis procesas gali tapti greitesnis, o netgi ir lankstesnis, jeigu tam tikros veiksmingumo padidinimą lemiančios nuostatos būtų įtvirtintos įstatyminių lygmeniu, t. y. BPK³⁰.

Sisteminė BPK, taip pat galiojančių rekomendacijų nuostatų analizė leidžia

²⁷ Barkauskas, M., Spiečiūtė, A., Juodkaitė-Granskienė, G. (2016). Ekonominių ekspertinių tyrimų galimybės tiriant ūkines ir finansines nusikalstamas veikas. In: *Baudžiamoji justicija ir verslas*. 311.

²⁸ Barkauskas, M., Spiečiūtė, A., Juodkaitė-Granskienė, G. (2016). Ekonominių ekspertinių tyrimų galimybės tiriant ūkines ir finansines nusikalstamas veikas. In: *Baudžiamoji justicija ir verslas*. 313.

²⁹ Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2011 m. sausio 18 d. įsakymas Nr. I-14 „Dėl rekomendacijų dėl užduočių specialistams ir ekspertams skyrimo patvirtinimo“, *Valstybės žinios*, 2011, Nr. 8–379 (suvestinė redakcija).

³⁰ Ekspertinių tyrimų plėtojama prasme metodinis, detalus reglamentavimas Generalinio prokuroro rekomendacijomis dar 2012 metais sulaukė nemažai kritikos kolektyvinėje mokslo studijoje apie specialiųjų žinių taikymo nusikaltimų tyrime mokslinę koncepciją ir jos realizavimo mechanizmą. Plačiau žr.: *Specialiųjų žinių taikymo nusikaltimų tyrime mokslinė koncepcija ir*

siūlyti tam tikrus ekspertinių tyrimų, taigi ir baudžiamojo proceso, greitumą skatinančius būdus, tiesiogiai susijusius su ekspertinių tyrimų procesinės formos *sensular go* optimizavimu. Manytina, jog Baudžiamojo proceso kodekso Penktajame ir Šeštajame skirsniuose būtų tikslinga įtvirtinti nuostatas, numatančias ikiteisminio tyrimo pareigūnų, tyrimui vadovaujančio prokuroro ir ikiteisminio tyrimo teisėjo procesinę galimybę žodžiu ar raštu konsultuotis su specialistais (pavyzdžiui, mokesčių administratoriumi) ar ekspertais prieš paskiriant objektų tyrimą arba teismo ekspertizę. Tai leistų maksimaliai sumažinti tokių specialių žinių panaudojimu grindžiamų ilgalaikių ir griozdiškų tyrimų riziką, kartu galimai numatant taip vadinamojo „dalinio ekspertinio tyrimo“ (tiek specialisto tyrimo, tiek ekspertizės) galimybę – greičiau pateikiant atsakymus į tam tikrą dalį klausimų ir pan. Sutiktina, kad toks ikiteisminio tyrimo ir jo procesinių veiksmų organizavimas savaime nėra draudžiamas, o be to, tam tikrais aspektais apie tai jau kalbama ir Rekomendacijose (pavyzdžiui, šių Rekomendacijų 27 punktą). Vis tik tokios nuostatos įtvirtinimas BPK, šiai diskrecija grįstai procesinei galimybei būtų suteikta daugiau aiškumo.

Laikantis šios idėjos ir dabartiniame teisiniame reguliavime galima išvengti tam tikrų trūkumų. Antai Rekomendacijų 4 punkto nuostata, kad spartesnį ikiteisminio tyrimo atlikimą gali lemti specialistų ar ekspertų bendravimas su pareigūnais objektų tyrimo, ekspertizės metu, savaime nėra pakankama. Tyrimo veiksmingumui įtakos galėtų turėti ikiteisminio tyrimo pareigūnui, prokurorui, taip pat ikiteisminio tyrimo teisėjui, kuriam suteikti įgaliojimai skirti teismo ekspertizę, procesinių galimybių suteikimas vykdyti išankstines, *iki ekspertines* konsultacijas dėl objektų tyrimo ar ekspertizės tikslingumo, turinio apimties, formato, rūšies, trukmės, pobūdžio (komisijinio, kompleksinio tyrimo (ekspertizės), pakartotino ar papildomo tyrimo (ekspertizės)) jų skaidymo ir kitų formos bei turinio klausimų. Tai padėtų labiau koncentruotis į ikiteisminio tyrimo konkrečioje byloje paskirtį, perprasti tyrimo perspektyvą, pirmiausia, trukmės požiūriu, įvertinti galimybes ir poreikį atskirti tyrimus, galimybes ir objektyvų poreikį atlikti tam tikrus procesinius duomenų rinkimo veiksmus kol atliekamas objektų tyrimas arba teismo ekspertizė ir t. t.³¹. Tai patvirtina ir

jos realizavimo mechanizmas. Mokslo studija. (2012). Ats. red. Kurapka, V. E., Matulienė, S. 31–38.

³¹ Šią praktinio pobūdžio problematiką patvirtina ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2021 m. spalio 20 d. nutarimu Nr. 861 patvirtintos 2021–2030 metų plėtros programos valdytojos Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos Teisingumo sistemos plėtros programos (žr.: TAR, 2021, Nr. 22091) pagrindimo nuostatos. Šiose nuostatose formuluojama problema – nesudaromos prielaidos teismų veiklai organizuoti, atsižvelgiant į besikeičiančius visuomenės poreikius, t. y. kvalifikuotų teismo ekspertų skaičius yra neproporcingas ekspertinių tyrimų

teisės doktrina – „ne ekspertas (*specialistas*) turi ieškoti bylai reikšmingų duomenų, bet tyrėjas turi kreiptis į ekspertą, galintį patvirtinti (*paneigti*) vieną ar kitą tyrimo versiją ir pan. <...> ekspertas yra tik teismo (tyrėjo) pagalbininkas. <...> Nuo klausimo formulavimo ir tyrimo objektų priklauso ekonominio ekspertinio tyrimo veiksmingumas ir rezultatas. Į neteisingai suformuluotus klausimus ekspertas gali net neatsakyti, tad juos reikia patikslinti iš anksto. Per plačios apimties klausimas gali lemti papildomus tyrimus, kurie pasirodys galutiniam rezultatui visai nereikalingi. Nekonkrečiai suformuluotą klausimą ekspertas gali neteisingai suprasti ir tyrimus atlikti neišsamiai. <...> Jeigu bylos aplinkybės nėra aiškios, pateikiami abstraktūs klausimai, apimantys ilgesnį tiriamąjį laikotarpį, klausiant apie daugumos vykusių ūkinių operacijų pagrįstumą ir <...> kt. Šiuo atveju ekspertinis tyrimas apkraunamas su nusikalstama veika galbūt nesusijusių ūkinių operacijų tyrimu“³². Tai reiškia, kad aptariamoms procesinės formos optimizavimas tiesiogiai susijęs su užsakovo – prokuroro, inicijuojančio teismo ekspertizę ar ikiteisminio tyrimo pareigūno, užduotimi skiriančio tyrimą specialistui, iniciatyva bei procesine ambicija išvengti bet kokių ekspertinių tyrimą, taigi ir patį ikiteisminį tyrimą, galinčių vilkinti ar kitaip sulėtinti priežasčių.

Tai pasakytina ir apie Rekomendacijų 8 bei 10 punktų formuluotes. Jose numatyta, kad skiriant užduotį būtina vadovautis metodinėmis rekomendacijomis dėl atskirų rūšių užduočių ir ekspertizės skyrimo, o jei tokių rekomendacijų nėra, tikslinga konsultuotis su atitinkamos srities specialistais, o be to, jeigu pareigūnui, kuris skiria tyrimą, kyla neaiškumų ar abejonių dėl klausimų formulavimo, siekiant išvengti perteklinių, specialisto kompetencijai nepriskirtų klausimų, taip pat klausimų, kurie nepagrįstai išplečia tyrimo (ekspertizės)

poreikiui (1.6.1 punktas); neišsamios ir nekokybiškos medžiagos bei perteklinių klausimų pateikimas (1.6.2 punktas) ir kt. Pagrindžiant šią problematiką nurodoma, kad „Ekspertinių tyrimų užsakovų neišsamios ir nekokybiškos medžiagos bei perteklinių klausimų pateikimas mažiausiai 1 mėnesiui stabdo ekspertinių tyrimų atlikimą ir didina papildomų ekspertinių tyrimų poreikį, teismo ekspertų darbo krūvį ir apimtį. Tai lemia nepakankamos ekspertinių tyrimų užsakovų (teisėjų, ikiteisminio tyrimo pareigūnų) žinios apie ekspertinius tyrimus, specialiujų kompetencijų stoka, didelis darbo krūvis ir specialistų kaita. Teismui ar ikiteisminio tyrimo institucijai pateikus neišsamią ar nekokybišką medžiagą, teismo ekspertai priversti kreiptis į šias įstaigas dėl trūkstamos ar kokybiškos medžiagos pateikimo. Dažniausiai papildoma medžiaga pateikiama per 1 mėnesį. Nepateikus papildomos medžiagos, teismo ekspertas, remdamasis turima medžiaga, gali išspręsti ne visus (arba nepilnai išspręsti) jam pavestus klausimus, t. y. nepilnai patenkinti ikiteisminiame tyrime ar teisminiame nagrinėjime kylančius specialiujų žinių poreikius, o tai ateityje sąlygoja papildomų tyrimų poreikį ir didina ekspertinių tyrimų skaičių.“

³² Barkauskas, M., Spiečiūtė, A., Juodkaitė-Granskienė, G. (2016). Ekonominių ekspertinių tyrimų galimybės tiriant ūkines ir finansines nusikalstamas veikas. In: *Baudžiamoji justicija ir verslas*. 315- 316.

apimtis, formuluojamus klausimus būtina aptarti su kompetentingu ekspertinės įstaigos specialistu. Aptariamoms nuostatos įtvirtina gana ribotas galimybes tyrimą skiriančioms pareigūnoms (tiesa, šiuose punktuose netgi nėra tiksliai aišku, kokius pareigūnus tai apima, ar į šią sąvoką patenka prokuroras, ikiteisminio tyrimo teisėjas?) atlikti iki ekspertines konsultacijas, kadangi minėtuose punktuose numatytos tam tikros sąlygos – jeigu nėra tam tikrų rekomendacijų arba jeigu kyla neaiškumų ar abejonių dėl klausimų formulavimo ir pan. Spręstina, jog baudžiamojo proceso metu visi proceso subjektai, veikiantys Baudžiamojo proceso kodekso 1 ir 2 straipsnių pagrindu ir susiję su objektų tyrimų ar ekspertizių skyrimu, turi turėti plačias procesines galimybes *ex officio* konsultuotis su specialistais ar ekspertais dėl visų su specialiu žinių panaudojimu susijusių klausimų. Be to, Rekomendacijų 8 ir 10 punktuose vartojama formuluotė „<...> formuluojamus klausimus būtina aptarti su kompetentingu ekspertinės įstaigos specialistu“ taipogi koreguotina. Siūlytina neapsiriboti tuo, kad būtina konsultuotis tik su kompetentingu tam tikros ekspertinės įstaigos specialistu. Manytina, kad tikslinga būtų konsultuotis su tiesiog tam tikros srities specialistu (nebūtinai dirbančiu ekspertinėje įstaigoje), pavyzdžiui, mokesčių administratoriaus atstovu prieš atliekant turto tyrimą, ūkinės – finansinės veiklos tyrimą ir pan. Kalbant apie ekonominius tyrimus (ekspertizes), kaip tai numatyta Rekomendacijų 11 ir 68 punktuose, dėl tokių tyrimų sudėtingumo, didelės apimties ir paprastai didelių laiko sąnaudų, netgi siūlytina įtvirtinti privalomą konsultavimąsi prieš skiriant tokius tyrimus ar ekspertizes. Be kita ko, Rekomendacijų 12 punkte numatyta išlyga iš bendrosios taisyklės turinio taip pat neturėtų tapti absoliučia. Šiame punkte numatyta išlyga gali būti taikoma, tačiau Rekomendacijose privalu įtvirtinti, kuomet šio punkto nuostata netaikoma, pavyzdžiui, skiriant tyrimus ar ekspertizes rekomendacijų Ketvirtajame skirsnyje numatytais atvejais ir pan. Apie privalomo ar rekomendacinio pobūdžio išankstinių konsultacijų įtvirtinimo rekomendacijose tikslingumą siūlytina svarstyti ir prieš skiriant kompleksinius tyrimus (ekspertizes) (pavyzdžiui, 24 punktą), taip pat papildomus ar pakartotinius tyrimus (ekspertizes) (pavyzdžiui, 28, 29, 31 ir kiti punktai).

Rekomendacijų dėl specialistų ir ekspertų 33, 35 punktuose kalbama apie tyrimų (ekspertizių) dalinį atlikimą, tokių tyrimų (ekspertizių) skaidymą, taip pat kokių veiksmų turi imtis ekspertinės įstaigos, jos padalinio vadovas jeigu specialisto išvada (ekspertizės aktas) bus pateikta praėjus daugiau kaip 4 mėnesiams nuo užduoties (paskyrimo atlikti teismo ekspertizę) gavimo ir kt. Analizuojant šį teisinį reguliavimą siūlytina ne tik trumpinti 4 mėnesių terminą arba kitaip šį terminą diferencijuoti priklausomai nuo užduoties apimties, turinio,

kitų ikiteisminio tyrimo faktinių ir teisinių charakteristikų, bet kartu ir vertinti tokių tyrimų (ekspertizių) skaidymo į tam tikras dalis (jeigu tai nepakenks ikiteisminio tyrimo vientisumui ir visapusiškumui) pagrindų išplėtimą. Akcentuojant ekonominių tyrimų (ekspertizių) atlikimo greitumą ir prielaidas šio proceso procedūroms suteikti daugiau veiksmingumo ir lankstumo siūlytina ekspertinių tyrimų, kurie atliekami skubos tvarka ikiteisminiuose tyrimuose, kriterijus reglamentuoti išryškinant tam tikrus vertybinius požymius, vengiant formalių kriterijų. O būtent, šiuo metu įtvirtinti kriterijai (Rekomendacijų 39 punktą) yra formalūs, išskyrus vieną jų, t. y. numatytą Rekomendacijų 39.5 punkte. Siūlytina šį sąrašą formuoti kriterijams suteikiant daugiau vertinamojo pobūdžio požymių, juos siejant su ikiteisminio tyrimo stadijos uždaviniais, galimai nusikalstama veika padarytos žalos dydžiu ir pobūdžiu, pažeistų vertybių svarba ir prioritetais ir t. t.

Apibendrinant šiuos siūlymus dėmesys kartu turi būti atkreipiamas ir į poreikį ieškoti naujų teisėkūros idėjų, galinčių padėti pagreitinti baudžiamąjį procesą. Pavyzdžiui, šiuo metu nėra aiškiai reglamentuota, kaip turi būti elgiama masi ikiteisminio tyrimo metu kol vykdomas objektų tyrimas arba atliekama teismo ekspertizė. Viena vertus, teisės aktai tiesiogiai nedraudžia kol atliekamas ekspertinis tyrimas (vykdomas objektų tyrimas arba atliekama ekspertizė) atlikti tam tikrus ikiteisminio tyrimo veiksmus (jeigu tai atitinka tyrimo išsamumo ir kitus teisės principus), tačiau, kita vertus, teisinė praktika liudija, kad tokiose situacijose ikiteisminio tyrimo vykdymas paprastai sustabdomas, neatliekamas laukiant tyrimo (ekspertizės) rezultatų. Dar daugiau, svarstytinas preliminarinių (tarpinių) išvadų kaip objektų tyrimo arba ekspertizės rezultato panaudojimo baudžiamajame procese leistinumo klausimas. Iš tiesų, tai yra diskusinis klausimas, tačiau ir šiuo metu teisinėje praktikoje kaip tokių išvadų analogu galima laikyti Rekomendacijų 32 punkte įtvirtintą atvejį, t. y. kai specialisto išvadą (paaiškinimus) galima gauti atliekant tyrimo veiksmą (BPK 180 straipsnis). Tokiu atveju išvada įrašoma į tyrimo veiksmo protokolą ir atskira užduotis neskiriama. Žinoma, šį pavyzdį galima būtų vertinti kaip asociatyvų, tačiau ieškant proceso greitumo prielaidų svarstytinas preliminarinių išvadų kaip duomenų šaltinio procesinio galimumo klausimas, kuris sudarytų prielaidas, priklausomai nuo konkretaus tyrimo (bylos) aplinkybių, paspartinti procesą atsisakant tam tikros apimties ekspertinių tyrimų jeigu dėl tam tikros teisiškai reikšmingos faktinės aplinkybės nekyla ginčas ir pan.

Išvados ir siūlymai

1. Teismų praktikoje, sprendžiant, ar nebuvo pažeista asmens teisė į procesą per įmanomai trumpiausius terminus, vertinamas bylos sudėtingumas, pareiškėjo ir institucijų elgesys ir proceso poveikis pareiškėjui. Išvardinti kriterijai taikomi pagal konkrečios baudžiamosios bylos aplinkybes, vertinant jų visu­mą dėl konkretaus baudžiamojo proceso trukmės pagrįstumo.

2. Valstybės institucijų elgesys organizuojant baudžiamąjį procesą – tai vienas iš kriterijų sprendžiant, ar jo trukmė nebuvo per ilga. Bylos sudėtingumas gali pateisinti ilgesnę nei vidutinę proceso trukmę, tačiau šis kriterijus negali pateisinti ilgų valdžios institucijų neveiklumo laikotarpių, įskaitant ir ilgų ekspertizės atlikimo terminų. Galiausiai, konstatavus, kad baudžiamojo proceso dalyviai nepiktnaudžiavo savo procesinėmis teisėmis ar kitaip nepagrįstai nevilkino proceso, bendrą proceso trukmę iš esmės lemia atitinkami valdžios institucijų veiksmai dėl ekspertinių tyrimų organizavimo ir jų vykdymo.

Šių išvadų pagrindu siūlytina:

a) įvertinti BPK 205–211 straipsnių, Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2011 m. sausio 18 d. įsakymu Nr. I-14 patvirtintų rekomendacijų dėl užduočių specialistams ir ekspertams skyrimo nuostatas siekiant jose numatyti išankstinio konsultavimosi su specialistais ar ekspertais (ekspertinėmis įstai­gomis) prieš skiriant objektų tyrimą arba ekspertizę procesinę galimybę (pa­vyzdžiui, Rekomendacijų 8, 10, 11, 12, 28, 29, 31 ir kiti punktai) siekiant aiškiai ir konkrečiai apibrėžti tyrimo galimybes ir ribas, taip pat rasti nusikalstamos veikos pėdsakus ir kt. Taip pat svarstytinas tyrimų (ekspertizių) skaidymo į da­lis (jeigu tai nepakenks ikiteisminio tyrimo vientisumui ir visapusiškumui) pa­grindų išplėtimas (Rekomendacijų 33, 35 punktai). Tikslinga vertinti ir naujo kriterijų, pagal kuriuos vertinama, ar tyrimą (ekspertizę) atlikti skubos tvarka, sąrašo sudarymą.

b) sistemaiškai įvertinti kitų baudžiamojo proceso veiksmingumą padidi­nančių prielaidų, tokių kaip ikiteisminio tyrimo veiksmų tolimesnio atlikimo paskyrus objektų tyrimą ar ekspertizę (jeigu tai nepakenks ikiteisminio tyrimo siekiams), taip pat preliminarių išvadų įtvirtinimo galimybes.

THE IMPACT OF FORENSIC EXAMINATIONS ON THE SPEED OF CRIMINAL PROCEEDINGS: PROBLEMS AND POSSIBLE SOLUTIONS

Raimundas Jurka,
Jolanta Zajančauskienė

Summary

The obligation of the State to organize and conduct criminal proceedings effectively and efficiently are inseparable from the requirement to complete the proceedings within a reasonable time. Various studies and case law confirm that too long deadlines for conducting forensic examinations prolong the pre-trial investigation and court proceedings. The length of forensic examination in criminal proceedings is determined by various reasons – lack of human resources, work load, improper organization or legal regulation.

In the first part of this article, based on the case law, the authors present an assessment of the speed of criminal proceedings and the obstacles that limit them – lengthy forensic examinations. In the second part of the article, the authors analyze certain provisions of the legal regulation regarding the organization and conduct of forensic examination (examination of objects) in order to submit proposals for their possible acceleration.

Keywords: forensic examination, length of proceedings, expert investigations, criminal proceedings.